

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 51

BEOGRAD, 23 DECEMBAR 1939.

GODINA XI

Sadržaj:

Prva srpska parna pivara Đorđe Vajfert a. d. — Beograd

PRVA SRPSKA PARNA PIVARA ĐORĐE VAJFERT A. D., — BEOGRAD

U 1933, 1934, 1935 i 1936 godini naša potrošnja piva iznosila je prosečno po 210.000 hl godišnje. Postepeno povećanje potrošnje, započeto u 1937, nastavilo se je sa izvesnim kolebanjima i u toku poslednje dve godine. Prema podacima Centrale industrijskih korporacija potrošnja piva kod nas u toku 9 meseci ove godine iznosila je 377.790 hl prema 315.410 hl u istom razdoblju prošle godine. U poređenju sa 1936 i nekoliko godina ispred nje potrošnja u 1939 je za skoro 80% veća. To treba pripisati činjenici, da je naša poljoprivreda poslednjih godina imala vrlo dobre žetve, a i razvitak cena zemljoradničkih proizvoda bio je povoljan. Osetno se je bilo popravilo i stanje drugih privrednih grana, tako da je posle 1936 i kupovna snaga stanovišta, sasvim prirodno, pokazivala postepeno i stalno povećanje.

Bilo bi sasvim pogrešno, kada bi se na osnovu izloženih podataka doneo zaključak da je ova godina za pivarsku industriju bila godina prosperiteta. Treba, naime, imati u vidu da su u 1936 i nekoliko godina ispred nje za pivarsku industriju bile godine najteže krize. Sada je ta kriza ublažena, ali se stanje naše pivarske industrije još ne može ni izdaleka označiti kao zadovoljavajuće, jer je ona ove godine mogla da iskoristi svoj proizvodni kapacitet tek sa oko 25%. U Jugoslaviji postoji 35 pivara sa godišnjim proizvodnim kapacitetom od oko 1,6 mil. hl. piva. Za vreme opšte privredne depresije po prilici jedna trećina ovih fabrika bila je primorana da obustavi proizvodnju. Te fabrike su i danas zatvorene, a ostale iskorišćuju svoj proizvodni kapacitet samo delimično. Da je naša pivarska industrija još daleko od potpunog ozdravljenja, pokazuje nam i poređenje podataka o potrošnji piva u 1939 sa odgovarajućim podacima za 1927, 1928, 1929 ili 1930. Ovogodišnja potrošnja, iako je prema onoj iz 1936 povećana za oko 80%, jedva je dostigla polovinu potrošnje iz normalnih godina pre krize.

S obzirom na opšte popravljavanje privrednih prilika do kojega je bilo došlo posle 1936, moglo bi se postaviti pitanje o uzrocima koji su sprečili jači porast potrošnje piva. Ti uzroci su našim čitaocima poznati. To su suviše velike državne i samoupravne dažbine, koje su pivo učinile skupim pićem. Sama trošarina na pivo iznosi oko 250 dinara po hl, a skupni porez 18 dinara. Tome treba dodati tečevinu, odnosno društveni porez, samoupravne prireze, trošarinu na električnu struju itd. Potrošač plaća pivo u detaljnoj prodaji po 10 d'n. litar. Od toga dobijaju država i samouprave skoro 30%, gostioničari oko 37%, a pivare samo 30—35%. Od sume koju dobijaju pivare moraju se platiti sirovine, pogonski materijal, radničke nadnice i plate nameštenika, troškovi prevoza i dostave gostioničaru, doprinosi za socijalno osiguranje i svi ostali produktioni i režijski troškovi.

U kojoj je meri naša trošarinska politika bila štetna i po fiskalne interese države i samoupravnih tela, pokazuju i po-

daci Vajfertove pivare o plaćenju trošarini. Ona je iznosila (u hiljadama dinara):

1930/31	17.306	1935/36	7.407
1931/32	11.929	1936/37	8.103
1932/33	8.871	1937/38	10.793
1933/34	8.106	1938/39	13.720
1934/35	7.465		

Ovde je prodaja piva u prošloj godini bila za 27% veća nego u prethodnoj, tako da je pivara platila na ime trošarine za 2,9 miliona dinara više. U poređenju sa prodajom u najnepovoljnijoj — 1935/36 godini, prodaja u 1938/39 bila je za oko 85% veća. Uprkos tome, pivara je u prošloj godini na ime trošarine platila za 3,6 mil. din. manje nego u 1930/31, iako su trošarinske stope u međuvremenu nekoliko puta povećavane. Kada je naišla opšta privredna depresija, počela se smanjivati i kupovna snaga potrošača, tako da je bilo došlo i do nazadovanja potrošnje piva. Da bi se nadoknadio time izazvani manjak fiskalnih prihoda od trošarine, država i samouprave su povećale trošarinske stope na pivo. Međutim, do očekivanog efekta nije dolazilo, jer je povećanje trošarinskih stopa čak i ubrzalo smanjivanje potrošnje piva. Na razvitak potrošnje piva vrlo nepovoljno je uticalo i ukidanje trošarine na vino i rakiju.

Za vreme krize 12 naših pivara zbog stalnih gubitaka bilo je primorano da napuste proizvodnju, a ostale su, jedino blagodareći najrigoroznijoj štednji, mogle da jedva pokriva-ju svoju režiju, ili su zaključivale svoje bilanse sa gubicima, trošeći sopstvena sredstva i očekujući bolja vremena. Vajfertova pivara posle 1930/31 nije mogla vršiti ni otpise u meri koju bi zahtevali principi jednog racionalnog gazdovanja. Tek posle 1936/37 kriza je počela da popušta. Evo nekoliko interesantnih podataka o poslovanju Vajfertove pivare.

Godina	Čista dobit	Otpisi	Investicije	Zbir bilansa
		u hiljadama dinara		
1930/31	5.914	5.228	35.151	91.826
1931/32	40	1.567	36.806	86.265
1932/33	23	584	37.647	86.222
1933/34	151	2.419	37.939	80.347
1934/35	237	2.670	35.975	79.573
1935/36	78	2.567	34.639	81.811
1936/37	251	3.604	32.950	84.790
1937/38	1.197	5.134	31.818	91.274
1938/39	2.387	6.083	29.193	96.459

Kao što je već spomenuto, u toku poslednje dve godine prodaja je opet pokazivala tendenciju porasta. Blagodareći tome pojačani su i otpisi. Za 1938/39 oni iznose 6,08 mil. Od toga otpada 275 hilj. din. na otpis nenaplativih potraživanja i 5,8 na amortizaciju investicija. Za prošlu godinu iskazan je čisti dobitak od 2,38 mil. Prilikom ocene ovog rezultata, koji je znatno bolji od rezultata, iz nekoliko prethodnih godina, treba uzeti u obzir da je čisti dobitak u 1930/31 bio skoro 2 $\frac{1}{2}$ puta veći. Inače, ukupni čisti dobitak za poslednjih

osam godina iznosio je svega 4,30 mil. din., što znači da za to vreme prosečna rendita angažovanog sopstvenog kapitala nije iznosila više od 1,4% godišnje. Preduzeće je, pored toga, i u izvesnom zaostatku s amortizacijom investicija.

U narednoj tabeli donosimo kretanje glavnih bilansnih pozicija Prve srpske parne pivare Đorđe Vajfert a. d. za poslednje četiri godine:

Račun izravnanja

	u hiljadama dinara			
Aktiva	1935/6	1936/37	1937/38	1938/39
Zemljište	3.734	3.734	3.720	3.720
Zgrade	11.345	11.345	10.963	9.814
Mašinerije	3.418	3.084	2.817	2.536
Rezervoari i filtri	427	405	364	328
Āunari	342	325	293	263
Pokretnost	15.373	14.057	13.368	12.276
Paviljoni na sajmu	—	—	293	256
Investicije ukupno	34.639	32.950	31.818	29.193
Gotovina	2.341	3.261	4.380	7.505
Vredn. rezerv. fonĀa	34	34	34	—
Proizv. sirov. i materijal	7.832	8.040	10.852	10.661
Āužnici	5.640	4.417	3.303	3.242
Avansi	2.288	1.942	1.379	1.325
Vrednost u teĀaju	882	771	—	—
Razna aktiva	1.064	1.097	898	833
Kaucije i garant.	27.090	32.278	38.609	43.700
Pasiva				
Glavna	30.000	30.000	30.000	30.000
Rezervni fond	1.000	1.000	1.000	1.000
Dobr. fond Đ. Vajf.	—	125	134	163
Pasivne menice	20.236	18.490	16.790	13.500
Poverioci	2.389	1.479	2.746	3.352
Razna pasiva	385	456	797	1.185
Kaucije i garant.	27.090	32.278	38.609	43.700
Preneta dobit	633	711	—	1.172
Dobit tek. god.	78	251	1.197	2.387
Zbir bilansa	81.811	84.790	91.274	96.459

Račun gubitka i dobitka

Rashodi				
Adm. i opšti troškovi	5.844	6.531	7.847	8.274
Trošarina	7.408	8.103	10.793	13.720
Porez	376	378	535	1.018
Porez na posl. promet	671	1.189	1.256	1.346
Kamate i proviz.	1.976	1.798	1.452	1.082
Otpisi	2.567	3.604	5.134	6.083
Dobitak s prenosom	711	962	1.197	3.559
Prihodi				
Preneti dobitak	633	711	—	1.172
Pivo	18.532	21.442	27.584	33.290
Razni prihodi	390	412	630	620
Zbir prihoda-rash.	19.555	22.565	28.214	35.082

Zbir bilansa, koji je bio pao sa 91,8 mil. u 1930/31 na 79,5 mil. din., u 1934/35, posle te godine ponovno se postepeno povećava i krajem 1938/39 iznosi 96,5 mil. Međutim, to ne znači da su opet povećana i sredstva s kojima preduzeće radi. Ovaj ponovni porast zbira bilansa izazvao je, naime, povećanjem kaucija i garantija, koje su u bilansu za 1938/39 iskazane sa 43,7 mil., dok su krajem prethodne godine iznosile 38,6 mil., a krajem 1934/35 godine — 23,3 mil. Prema tome, u toku poslednje četiri godine ova pozicija je povećana za preko 20 mil. din. Sopstvena sredstva, koja se sastoje iz glavnice od 30 mil. i rezervnog fonda od 1 mil. din., ostala su već desetak godina nepromenjena a tuđa sredstva se postepeno i stalno smanjuju. U vezi s tim stalno se popravlja i odnos između sopstvenih i tuđih sredstava. Krajem 1938/39 ukupna sredstva iznosila su 18 mil. prema 20,3 mil. u pret-

hodnoj i 26 mil. din. u 1933/34 godini. Ovde treba napomenuti da pivara ne pokazuje naročiti amortizacioni fond na pasivnoj strani bilansa. Amortizaciju ona vrši neposredno smanjivanjem bilansne vrednosti odnosnih investicija u aktivi.

Povoljan je i odnos između sopstvenih sredstava i investicija. Ukupne investicije bilansirane su sa 29,2 ml. i potpuno su pokrivenne sopstvenim sredstvima. U prethodnoj godini investicije su bile iskazane sa 31,8 mil. Otpisi za 1938/39 iznosili su 5,8 mil. To znači da je pivara u toku prošle godine izdala oko 3,2 mil. din. za nove investicije. Za obnavljanje pokretnog i nepokretnog inventara pivara je izdala i 3,7 mil. din. u prethodnoj poslovnoj godini, a oko 1 mil. din. u 1936/37.

Zaliha sirovina, materijala i gotovog piva, koja je bila pala sa 13,8 mil. u 1930/31 na 6,65 mil. din. u 1932/33, posle te godine opet se postepeno povećava i krajem 1937/38 iznosila je 10,85 mil., a krajem prošle poslovne godine bilansirana je sa 10,66 mil. Ako izdvojimo kaucije i garancije, videćemo da na zalihe otpada preko 22% cele aktive. Daljih 55% otpada na investicije, 14% na gotovinu i 9% na dužnike, avanse i raznu aktivu. Gotovina je u poređenju sa nekoliko prethodnih godina povećana. Krajem 1938/39 ona iznosi 7,5 mil. prema 4,38 u 1937/38 godini, 3,26 mil. u 1936/37 i 2,34 mil. din. u 1935/36. Dužnici pokazuju postepenu, ali stalnu tendenciju opadanja, sa 7 mil. u 1930/31 na 3,24 mil. u 1938/39. Postepenu tendenciju opadanja pokazivali su i avansi, koji su krajem 1938/39 iznosili 1,32 mil. Razna aktiva iskazana je sa 833 hilj. din. Kretanje pozicija koje predstavljaju obrtni kapital ukazuje na to, da se smanjuje neposredno kreditiranje gostioničara od strane pivare, ali, kako izgleda, ona ih u zamenu za to sve više finansira posredno — preuzimanjem garancije za kredite koje oni dobijaju kod banaka. Već spomenuto stalno povećanje „kaucija i garancija” svedoči istovremeno i o naporima pivare da poveća proizvodnju.

Bruto-prihodi od prodaje piva u 1938/39 iznosili su 33,29 mil. din. prema 27,58 mil. u prethodnoj i 18,53 mil. din. u 1935/36, u kojoj su bili najmanji. U 1930/31 koja je bila poslednja povoljnija godina pre nastupa krize, ovi prihodi su iznosili 45,63 mil. Prošlogodišnji prihodi ma da su za oko 80% veći od onih iz 1935/36 godine, ne dostižu ni tri četvrtine tog iznosa. S obzirom na to da je u toku poslednje tri godine prodaja piva pokazivala tendenciju porasta, razumljivo je da su morali porasti i rashodi. Administrativni i opšti troškovi u 1938/39 iznosili su 8,27 mil. i bili su za 5,4% veći od onih iz prethodne godine. Povećavaju se i izdaci za trošarinu, a tako isto i izdaci za porez za poslovni promet i za društveni porez. Jedino se smanjuju izdaci za kamatu i proviziju. Ovi izdaci iznosili su u 1938/39 godini 1,08 mil. i bili su za 270 din. manji nego u prethodnoj poslovnoj godini, dok su u odnosu na 1933/34 smanjeni za skoro dve trećine.

Kao što je već spomenuto, za prošlu poslovnu godinu iskazan je čisti dobitak od 2,38 mil. Ako se tome doda i prenos čistog dobitka ostvarenog u prethodnoj godini od 1,19 mil., vidi se da je poslednja glavna skupština akcionara imala na raspoloženju iznos od 3 mil. 559 hilj. din. To je omogućilo da se posle pauze od 7 godina opet pristupi podeli dividende. Čisti dobitak je ovako podeljen: 1,5 mil. din. za 5% dividendu akcionarima, 518 hilj. za tantijemu članovima upravnog i nadzornog odbora i višem društvenom osoblju i 40 hilj. za dotaciju Dobrotvornom fondu poč. ĐorĀa Vajferta, dok je ostatak od 1,5 mil. prenet na novi račun.

Pretsednik upravnog odbora je g. đ-r Ferdinand Gramberg, a članovi su g.g.: Herman Gramberg, Vojislav J. Veljković i Stojan J. Veljković. U nadzornom odboru nalaze se gospoda: K. J. Protić (pretsednik), đ-r Gustav Kerpel i Oto Vajfert. Generalni direktor pivare je g. Živojin Đ. Nešić.